

YURIDIK XIZMAT FAOLIYATIGA DOIR MILLIY VA XALQARO TAJRIBALAR

IIV Akademiyasi 3-o'quv kursi kursanti

Baratov Erkin Ochil o'g'li

Annotatsiya

Ushbu maqolada yuridik xizmatlarning rivojlanayotgan muhiti o'rganilib, samarali faoliyat uchun xalqaro eng yaxshi amaliyotlar va asosiy jihatlar ko'rib chiqiladi. Maqolada yuridik xizmatlarning yuridik talablarga muvofiqlikni targ'ib qilish, xavflarni boshqarish va tashkilot maqsadlarini qo'llab-quvvatlashdagi muhim roli tahlil qilinadi. Maqolada yuridik xizmatlarning an'anaviy reaktiv rollaridan proaktiv va strategik maslahatchilarga aylanishi, biznes muvaffaqiyatini ta'minlash uchun yuridik tajribasini qo'llashi tahlil qilinadi. Bundan tashqari, maqolada globalizatsiya, texnologik taraqqiyot va rivojlanayotgan tartibga solish doirasining yuridik xizmatlarga ta'siri ko'rib chiqiladi, chunki bu xizmatlar moslashuvchanlik, innovatsiya va strategik sheriklikka ehtiyoj sezmoqda. Yetakchi yuridik olimlari va amaliyotchilarining fikrlari asosida maqolada global biznes muhitida zamonaviy tendensiyalar va yuridik xizmatlarga duch kelayotgan qiyinchiliklarni ko'rib chiqadi.

Abstract

This article explores the evolving landscape of legal services, examining international best practices and key considerations for effective operations. It delves into the crucial role of legal departments in promoting legal compliance, managing risks, and supporting organizational objectives. The article analyzes the transformation of legal departments from traditional reactive roles to proactive and strategic advisors, leveraging legal expertise to drive business success. It further examines the impact of globalization, technological advancements, and evolving regulatory frameworks on legal departments, highlighting the need for agility, innovation, and strategic partnerships. Drawing upon insights from leading legal scholars and practitioners, the article provides a comprehensive overview of contemporary trends and challenges facing legal departments in the global business environment.

Kalit so'zlar:

Yuridik xizmat, yuriskonsult, milliy va xalqaro tajriba, qonunlar va qoidalar, normativ-huquqiy hujjat, markazlashgan tizim, yondashuv, tashkiliy tuzilmalar, raqamli hujjatlar, demokratik jarayon.

So'nggi o'n yilliklarda yuridik xizmatlarning roli tubdan o'zgardi. An'anaviy reaktiv, talablarga muvofiqlikka yo'naltirilgan yondashuvdan chiqib, yuridik xizmatlar tobora biznes muvaffaqiyatini ta'minlashda strategik sherik sifatida tan olinmoqda. Bu o'zgarish globalizatsiya, tezkor texnologik taraqqiyot va doimiy ravishda o'zgarib turadigan tartibga solish muhiti kabi omillar birlashishi natijasida yuz bermoqda.

Mamlakatimizda yuridik xizmat faoliyati va uning samaradorligiga doir tushuncha va tamoyillarni bir qancha olimlarimiz o'z fikrlarini aytib o'z tushunchasini ko'rishimiz mumkin. Jumladan, yuridik fanlar nomzodi, dotsent Foziljon Otaxonov "Mamlakatimizda kuchli huquqiy davlat barpo etish, fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari hamda xo'jalik yurituvchi sub'yektlar faoliyatida qonun ustuvorligini ta'minlashda yuridik xizmat muhim rol o'ynaydi.

Yuridik xizmatning davlat hokimiyati va boshqaruvidagi o'rnini tobora ortib bormoqda. Tadbirkorlikka keng sharoit yaratib berilayotganligi bois yildan-yilga xo'jalik yurituvchi sub'yektlar soni ko'payib, yuridik xizmat faoliyat ko'rsatadigan ob'yektlar qamrovi ham ortib bormoqda. Bu esa yuridik xizmat sohasida faoliyat yuritayotgan xodimlarning malakasini doimiy ravishda oshirib borishni hamda ularni turli hayotiy va ishlab chiqarish holatlarida huquqiy vositalardan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirishni talab qiladi. Shuning yuriskonsult sifatida o'z mehnat faoliyatini boshlamoqchi bo'lgan mutaxassislar dastlab ko'plab qiyinchiliklar va to'siqlarga uchraydilar. Ularni bartaraf etishga esa har doim ham bilim va tajribalari yetishmaydi" deya ta'kidlab o'tganligini ko'rishimiz mumkin.

Xalqaro huquq normalarida va amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarda ham yuridik xizmat xodimini yuriskonsult deya ta'rif bilan ifodalashadi. Yuriskonsult – bu yuridik mutaxassisliklardan biri bo'lib, u davlat organlari, xo'jalik boshqaruvi organlari, xo'jalik yurituvchi sub'yektlar (korxonalar, muassasalar va tashkilotlar)da huquqiy ishlarni amalga oshiruvchi yuridik xizmat xodimi hisoblanadi.

Jumladan, BMT Kongressi tomonidan qabul qilingan "Yuristlarning roliga doir asosiy prinsiplar" ida "yuriskonsult" termini qo'llanilgan. Ko'pchilik yuridik olimlar o'zlarining asarlarida ta'kidlaganidek, "yuridik xavflarni bartaraf etishda tashkilotni himoya qiluvchi "o't o'chiruvchi" sifatida" qaraladigan yuridik xizmatlarning an'anaviy roli proaktiv va birlashgan yondashuvga yo'l ochdi. Bugungi kunda

31.10.2024, UNITED KINGDOM

<https://conferencea.one>

yuridik xizmatlardan yuridik qiyinchiliklarni oldindan ko'rish, imkoniyatlarni aniqlash va tashkilotning umumiy biznes maqsadlariga mos keladigan strategik maslahatlarni taqdim etish kutilmoqda. K.K. Lebedev va V.A. Zlobin "yurist" bilan "yuriskonsult" atamalariga tenglik alomatini qo'ygan holda ularni bir xil ma'noda qo'llaganlar.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi va Moliya vazirligining 2003 yil 22 sentyabrdagi qarori bilan tasdiqlangan Davlat va xo'jalik boshqaruv organlari boshqaruv, xizmat ko'rsatuvchi va texnik xodimlari lavozimlari ro'yxatida – yuridik bo'lim yoki boshqa tarkibiy tuzilma boshlig'i, boshliq o'rinbosari – rahbar (ma'muriy-boshqaruv xodimlar) toifasiga kiritilgan bo'lsa, yuriskonsultlar boshqaruv xodimlari mutaxassisi toifasiga kiritilgan .

Yuridik xizmat xodimlarini ham normativ-huquqiy hujjatlarda, ham yuridik adabiyotlarda bir xil – "yuriskonsult" deb nomlanishi, ularning huquqiy maqomini (vazifasi, huquqi va javobgarligi) aniq belgilanishini, normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilishda yuridik texnika qoidalariga rioya qilinishini ta'minlaydi, shuningdek bu kasb egasini nomini davlat tiliga noto'g'ri tarjima qilinishini oldini oladi hamda uning boshqa yuridik mutaxassisliklar (sudya, prokuror, advokat, notarius)dan farqini aniq aks ettirishga yordam beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 19-yanvardagi "Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2733-sonli Qarorida yuridik xizmat tushunchasiga quyidagicha ta'rif berilgan "Yuridik xizmat — davlat organi va tashkiloti faoliyatini huquqiy ta'minlash maqsadida qonunchilikda belgilangan me'yor va mezonlarga muvofiq majburiy tartibda tashkil etiladigan yoki joriy qilinadigan mustaqil tarkibiy tuzilma yoxud lavozim". Yuridik xizmat bevosita davlat organi va tashkilotining rahbariga bo'ysunadi. Jumladan, yuridik xizmat yuridik departament, yuridik boshqarma, yuridik bo'lim, yuridik byuro shaklida tashkil qilinishi yoxud bitta shtatdan iborat bosh yuriskonsult, yetakchi yuriskonsult, katta yuriskonsult yoki yuriskonsultdan iborat bo'lishi mumkin. Yuridik xizmatning mavjud shtat birliklarini qisqartirishga va ularni davlat organi va tashkilotining boshqa tarkibiy tuzilmalariga qayta taqsimlashga yo'l qo'yilmaydi.

Shuningdek, Yuridik xizmat o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining qarorlariga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, qarorlari va farmoyishlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining

qarorlari va farmoyishlariga, ushbu Nizomga va boshqa qonunchilik hujjatlariga amal qiladi.

Yuridik xizmat xodimi yoxud yuriskonsult lavozimida oliy yuridik ma'lumotga ega bo'lgan yoki Toshkent davlat yuridik universiteti huzuridagi Yuridik kadrlarni xalqaro standartlar bo'yicha professional o'qitish markazida yuridik mutaxassislik bo'yicha qayta tayyorlash kurslarini tamomlagan va belgilangan namunadagi diplomni olgan shaxs ishlashi mumkin.

Yuridik xizmat boshlig'i lavozimiga oliy yuridik ma'lumotga ega bo'lgan yoxud Toshkent davlat yuridik universiteti huzuridagi Yuridik kadrlarni xalqaro standartlar bo'yicha professional o'qitish markazida yuridik mutaxassislik bo'yicha qayta tayyorlash kurslarini tamomlagan va belgilangan namunadagi diplomni olgan, shuningdek, yuridik mutaxassislik bo'yicha kamida ikki yillik ish stajiga ega bo'lgan shaxs tayinlanadi. Yuridik xizmat xodimi lavozimiga birinchi marta tayinlangan shaxslar belgilangan tartibda adliya organlarida stajirovkadan o'tadilar. Adliya organlarida stajirovkadan o'tish tartibi O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan belgilanadi.

Bugungi kunda mamlakatimiz hududida fuqarolar o'z huquq va erkinliklari haqida ma'lumotlar olishlari uchun sharoitlar yaratilgan. Jismoniy shaxslar, ya'ni fuqarolar advokatlik firmasidan kundalik vaziyatlardan, oilaviy yoki uy-joy nizolaridan tortib, eng murakkab bo'lgan keng ko'lamli xizmatlarni olishi mumkin. Aslida har qanday yuridik xizmatlar, ularning turlari maslahatlashuv yoki sud majlisida qatnashish bilan cheklanmaydi. Bu hujjatlarni o'rganish, vaziyatni, amaldagi qonunchilikni har tomonlama tahlil qilish, yechimini izlash va amaliy ijrosini hujjat va aniq qadamlar, rasmiy organlarga murojaatlar ko'rinishida amalga oshirish bo'yicha murakkab va mashaqqatli ishdir. Ularning barchasi advokatning o'z mijozlarining huquqlari tiklashga qaratilgan faoliyatining bir qismidir. Shunday qilib, ko'rsatiladigan yuridik xizmatlar turlari fuqaroning murojaat qilgan muammosiga bog'liq bo'ladi. Eng keng tarqalgan xizmatlarga quyidagilar kiradi:

- Xatlar, sudga arizalar, shartnomalar tuzish;
- Fuqarolik, oilaviy, uy-joy huquqi bo'yicha maslahatlar;
- Sudda mijozning manfaatlarini ifodalovchi;
- Meros bo'yicha yordam;
- Ko'chmas mulk bilan bog'liq operatsiyalarni qo'llab-quvvatlash (kvarteralar, kottejlar, garajlar sotib olish va sotish);

□ Davlat organlari bilan imtiyozlar, to'lovlar, huquqlarni tiklash bo'yicha nizolar va boshqalar.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.06.2021-yildagi 5168-son qarori bilan tasdiqlangan Nizom talablariga asosan Markaz tomonidan xizmat ko'rsatilayotgan davlat organlari va tashkilotlarida qabul qilinayotgan barcha yuridik tushdagi hujjatlarni «E-huquqshunos» elektron tizimi orqali ko'rib chiqish va ularni qonunchilikka muvofiqligi bo'yicha huquqiy xulosalar berilishi ta'minlangan.

Xususan Nizomning 13-bandi talablariga asosan Markazlarning asosiy vazifalari etib quyidagilar hisoblanadi:

□ yuridik xizmat ko'rsatiladigan tashkilotlarning faoliyatini huquqiy jihatdan ta'minlash;

□ yuridik xizmat ko'rsatiladigan tashkilotlarga sifatli va malakali yuridik yordam ko'rsatish;

□ yuridik xizmat ko'rsatiladigan tashkilotlar xodimlarining huquqiy savodxonligi va huquqiy madaniyatini oshirish;

□ yuridik xizmat ko'rsatiladigan tashkilotlarning mulkiy hamda boshqa huquq va qonuniy manfaatlarini o'z vaqtida, har tomonlama va samarali himoya qilinishini (shu jumladan, shartnomaviy-huquqiy va talabnoma-da'vo ishlarini yuritish, sud protsesslarida qonunchilik hujjatlarida belgilangan tartibda vakil sifatida ishtirok yetish, tashkilotning mulkiy va boshqa manfaatlarini ishonchli himoya qilinishini) ta'minlash;

□ davlat organlari va tashkilotlari tomonidan qabul qilinayotgan hujjatlarning loyihalaridagi korrupsiyaviy omillarni bartaraf yetishga ko'maklashish belgilangan.

Bundan uch yil muqaddam "O'zbekistonning qishloq hududlarida davlat xizmatlarini taqdim etishni takomillashtirish va mahalliy boshqaruv darajasini oshirish" qo'shma loyihasi doirasida aholiga zarur qulayliklar yaratish ustida ish olib borildi. Jumladan, BMT Taraqqiyot dasturi tomonidan Yevropa Ittifoqi, O'zbekiston Adliya vazirligi bilan hamkorlikda amalga oshirgan mazkur loyiha doirasida aholiga xizmat ko'rsatish bo'yicha xalqaro tajriba ham o'rganilib o'zini oqladi desak xato bo'lmaydi. Qo'shma loyiha doirasida aholiga xizmat ko'rsatish bo'yicha Latviya tajribasi o'rganilganda, bu mamlakatda aholining zaif qatlamiga alohida xizmat ko'rsatilishi ma'lum bo'ldi. Bu umuminsoniy qadriyatlarga mos bo'lgan tajriba O'zbekistonda ham joriy qilindi va hozirda o'zining natijasini berib kelmoqda. Ya'ni joylarda Davlat xizmatlari ko'rsatish markazlari huzurida Xotin-qizlar maslahat guruhlarini tashkil etilib, unda ayollar va imkoniyati cheklangan

31.10.2024, UNITED KINGDOM

<https://conferencea.one>

shaxslarga davlat xizmati ko'rsatilishida amaliy ko'mak ko'rsatilmoqda. 2021-yil oxirlarida esa qo'shma loyiha doirasida davlat xizmati ko'rsatish bo'yicha Germaniya va Chexiya tajribasi o'rganildi. Shu bilan birga ushbu mamlakatda yashayotgan O'zbekiston fuqarolarining davlat xizmatidan qanday foydalanayotgani bilan tanishildi. Zero, bugungi kunda bu mamlakatlarda 7,5 mingdan ziyod O'zbekiston fuqarosi ro'yxatga olingan. Soha mutaxassislaridan iborat delegatsiya a'zolari dastavval O'zbekiston Respublikasining Germaniya Federativ Respublikasidagi Favqulodda va muxtor elchisi bilan uchrashuv chog'ida Germaniyada yashayotgan yurtdoshlarimizning FHDYO va davlat xizmatlaridan masofadan turib foydalanishi, ayniqsa, elektron xizmatlar, konsullik xizmatlarini ko'rsatishda zarur ma'lumotlarni elektron axborot almashinuvi orqali ko'rsatish bilan bog'liq mavjud muammolar muhokama qilinib hal qilinib ularni hal etish uchun zarur chora-tadbirlarbelgilab olingan edi. Hozirgi kunda esa yurtdoshlarimiz ushbu imkoniyatlardan unumli foydalanishmoqda va bu ularning ortiqcha ovoragarchilik va qog'ozbozliklarini sezilarli ravishda qisqartirdi.

Bundan tashqari Germaniyada yuristlar huquqiy masalalarni hal etish bilan shug'ullanish barobarida idoralar va korxonalar faoliyatida qonuniylikni ta'minlaydi. Ularning asosiy vazifalari barcha hukumat farmoyishlarini uzluksiz ijrosini ta'minlash, ma'muriy intizomni ushlab turish, korrupsiyadan xoli hokimiyat apparati shakllanishini rag'batlantirish, davlat boshqaruvi sifati va samaradorligini oshirishdan iborat. Shuningdek, Germaniyada huquqiy ishni tashkil etish bilan bog'liq masalalarning qisqacha sharhi yuriskonsultlarning, huquqiy ishning maxsus sub'ektlari sifatidagi faoliyati xususiyatlarini ko'rsatadi. Fransiya davlatida boshqaruvi organlarida (mahalliy, milliy organlar, vazirliklar, idoralar va boshqalar) ham yuridik xizmatlar mavjud. Ular ushbu organlar o'z faoliyatini qonun doirasida amalga oshirishga ko'maklashadigan malakali yuridik yordam berish, ularning samaradorligini oshirish hamda davlat manfaatlariga zid bo'lgan huquqiy hujjatlarning qabul qilinishini oldini olish bo'yicha tegishli takliflarni ishlab chiqish va kiritishga yo'naltiradi. Yuridik xizmatlar tuzilmasi, xodimlar soni, ularga qo'yiladigan talablar, yuridik xizmatlar roli va vakolatlari ushbu organ faoliyatining xarakter sohasiga qarab o'zgaradi. Ispaniyada esa, yuridik xizmatlar – bu davlat muassasalari boshqaruv apparatining alohida tarkibiy tuzilmalari (departamentlar)dir. Yuridik xizmatlar faoliyatini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy hujjat – bu "Davlat tashkilotlarining yuridik reglamenti va umumiy ma'muriy protsessual tartibi to'g'risida"gi Qonun hisoblanadi. Ushbu Qonun talablariga binoan yuridik xizmat xodimlari o'zlari xizmat ko'rsatayotgan davlat

muassasalari va idoralari xodimlari sifatida huquqiy maslahatlar berish faoliyati bilan ham shug'ullanadi.

Xulosa qilib aytganda hozirgi kunda Yuridik xizmatlar "Yuridik xizmat ko'rsatish markazlari to'g'risidagi Nizom"ga va boshqa tegishli normativ huquqiy hujjatlarga, shuningdek, xalqaro tajribalarga asoslangan holda faoliyatini amalga oshirilib kelmoqda va o'z faoliyati mabaynida yuridik xizmat ko'rsatish markazlari nafaqat ma'muriy organlar faoliyatida, shuningdek, fuqarolarning og'irini yengil qilishda juda katta ishlar amalga oshirmoqda.

Eng muhimi, o'rganilgan ilg'or xalqaro tajribalar asosida aholiga davlat xizmati ko'rsatish tizimi yanada takomillashtirilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yuridik xizmat yuzasidan o'zbekiston respublikasi savdo-sanoat palatasi (keyingi o'rinlarda - ssp) huzuridagi xalqaro tijorat arbitraj (hakamlilik) sudi raisi, yuridik fanlar nomzodi, dotsent foziljon otaxonovning maslahatlari.

Podrobneye:

https://www.norma.uz/oz/bizning_sharhlar/yuridik_hizmat?ysclid=mlouxxvg25691625288

2. Gavana, 1990 yil 27 avgust – 7 sentyabr.

3. PF-3366-сoн 22.12.2003. Xo'jalik boshqaruv organlari tizimini takomillashtirish to'g'risida (lex.uz)

4. PQ-2733-сoн 19.01.2017. Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida (lex.uz)

5. <https://lex.uz/docs/-5482934> (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.06.2021-yildagi 5168-son qarori bilan tasdiqlangan Nizom)

6. "Yuridik xizmat faoliyatini takomillashtirish: milliy va xorijiy tajriba" (adliya.uz)

7. View of YURIDIK HIZMAT KO'RSATISH FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA (bestpublication.org)